

"SEDEMBOLESTNÁ PANNA MÁRIA, PATRÓNKA SLOVENSKA

ORODUJ ZA N Á S "

OBSAH ZOŠITU 482

Nepriateľstvo	str.1
Cirkev ako morálna opozícia	2
Cirkev v Albánsku	10
Dlhý zápas Oskára Formánka	12
Kardináli slovenského pôvodu	14
Štatistické údaje o ev.Cirkvi na Slovensku....	15
Aktuality z domova	16

NEPRIATEĽSTVO ...

Slovo Božie, jediná nemenná istota tohoto labilného sveta a života, má v úvode i v závere tajomné proroctvo o žene, bez ktorého nemožno pochopiť ani náš život, ani dejiny ľudstva, ani zmysel dnešnej epochy.

Tu riekol Pán Boh hadovi..."...Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi tvojím potomstvom a jej potomstvom, ono ti rozšliape hlavu a ty mu zraníš päť". /Gen.3, 14-15/. A v poslednej jedinej prorockej knihe Nového Zákona v Zjavení Jána, apoštola čítame: "Potom sa na nebi ukázalo veľké znamenie: žena odetá slnkom, pod nohami mala mesiac a na hlave veniec z dvanástich hviezd ... Aj iné znamenie sa ukázalo na nebi: Veľký ohnivý drak ... Tak bol zvrhnutý veľký drak, starý had, ktorý sa volá Diabol a Satan, ktorý zviedol celý svet ... a s ním boli zvrhnutí aj jeho anjeli /porov. Zj 12, 1 a nasl./

Čo z toho plynie pre kresťanov dnes ?

1. Ak chceme dôkladne nasledovať Krista a rešpektovať Slovo Božie, nemôžeme ostať neutrálni ani skrytí v pozadí v boji medzi táborom dobra /pokolením ženy/ a táborom zla /pokolením hada/, ako to pekne rozvinul už Ignác z Loyoly vo svojej prorockej vízii "o dvoch zástavách" /Exercície/. Nemožno teda výjsť s každým zadobre a vyhnúť sa všetkým neprijemnostiam a konfliktom" /litánie za pokoru/. Ani krajná láska, ba ani láska k nepriateľovi nás neoslobodzuje od obrany Krista, Cirkvi a dobra, od jasného zaangažovania sa za bitých, prenasledovaných a utláčaných, ak sa nechceme dostať do spolupráce, ba priamo do tábora nepriateľa Máriiných. Lebo milia nepozná žiadnu "neutrálnu zónu".

2. Pokolenie hadovo nie je len teoretická abstrakcia alebo ilúzia ani pokolenie naivné, slabé, ale naopak rafinované veľmi nebezpečne pracujúce a bojujúce sústavne a cieľavedome. Dokonca môže spôsobiť veľké utrpenie a škody a získať i prechodné alebo zdanlivé víťazstvá. Aj zranenie päty môže byť pre celý organizmus nebezpečné, ale bude sa usilovať postupne brýzť stále vyššie a bližšie k srdcu. Ale je tiež možné, že mnohí prenasledovatelia Máriinho pokolenia ani si len neuvedomujú, že sú v službách a v rukách diabla a keďže nepoznajú Máriu, ani sa nedokážu vymaniť z moci diabla.

3. Ona nakoniec rozšliape hlavu hada. Zlo teda už nikdy nemôže definitívne zvíťaziť. A nad zlom a nad diablovým pokolením definitívne zvíťazí Boh cez ženu - Máriu, t.j. cez človeka, cez Matku Spasiteľa - Bohočloveka. A to je úžasné, že Boh zvíťazí a had bude rozšliapaný cez človeka. Kresťania nevidia v Márii ani anjela, ani bohyňu, ani nijaký "medzišlánok" medzi človekom a Bohom. Ale človeka, plného človeka, len vybraného spomedzi všetkých ľudí a všetkých generácií, a preto i tak vynikajúceho a tak omilosteného, že sa dostal aj k Bohu najbližšie. A ona práve ako človek si tak zamilovala trpiace ľudstvo, že je aj dnes zmocnená Bohom, aby v nadprirodzených zjaveniach zasahujúcich do nášho dnešného sveta /Lurdy, Fatima/, ukazovala cestu z tejto

ľudskej katastrofy hriechu a zla - pokánim, sebažertvou, zasvätením, modlitbou, ružencom.

Túto rozhodujúcu moc modlitby a hlavne ruženca som dlho nevedel plne pochopiť. Ruženec som dlho pokladal skôr za modlitbu vhodnú pre ľudí slabých, nevzdelaných, dedinských, naivných, starých, za modlitbu babyšiek, ale rozhodne nie vzdelancov. Isteže Mariánsku úctu som po svojom vnútornom obrátení plne uznával, ale skôr teoreticky, keď som videl, ako ju zdôrazňujú všetci svätci a veľké osobnosti Cirkvi, teda viac z poslušnosti.

Ale potom prišli aj ťažké chvíle môjho života, keď som bol dlho sám a niekedy i v takých krízach, že som už nedokázal ani rozjímať, ani sústredene si preberať Slovo Božie, ani som nemohol priímať Krista vo sviatostiach. A tu som prišiel na veľký objav, ktorý tak súhlasne potvrdzujú skúsenosti tisícov chorých, ochrnutých, vozíčkarov, slepých, invalidov /aj zo "Zdravasového útoku"/ a väznených. Nemám na to iné racionálne zdôvodnenie, len jasnú duchovnú skúsenosť. Vo chvíľach, keď som nemohol využiť tieto duchovné zdroje, aj v tých chvíľach som dokázal samodliť, a to veľmi sústredene a vrúčne ruženec, túto obdivuhodnú kombináciu meditácie a prostej slovnej "modlitby chudobných", tento výstižný súhrn Kristovho života a dejín spásy. A skoro fyzicky som pocítil blízkosť a silu tej, ktorej sa ani Boh nebál zveriť to najcennejšie, čo mal, svojho Jediného Syna, Boha, Bohoľloveka, a potom i človeka a ľudstvo.

A tak aj v dnešnom boji a utrpení je to pre nás naša hlavná zbraň, "naša tajná zbraň", ktorú používa s takým úspechom i Svätý Otec proti presile, beznádeji a zlu dnešného zbrojného šialenstva.

Myslím, že keby aj dnešné svetové veľmoci obľavili túto zbraň, omnoho účinnejšiu a spoľahlivejšiu ako akékoľvek zbrane materiálne i atómové, tiež by sa vrhli skôr na modlitbu a hlavne na ruženec a prestali by tak stavať na zbraniach hromadného ničenia, včítane tých jadrových, čo by bolo isto aj pre dnešné ľudstvo lepšie a perspektívnejšie.

CIRKEV AKO MORÁLNA OPOZÍCIA

Prinášame článok českého autora, ktorý sa pozerá na poľskú a českú cirkev z pohľadu, ako tieto cirkvi vo svojich dejinách plnili poslanie : byť morálnou opozíciou v prostredí, v ktorom žili.

Článok poukazuje na jednu z podstatných vlastností, ktoré cirkev má mať. Bolo by vzácné, keby sa na Slovensku pokúsil niekto o podobný rozbor dejín slovenskej cirkvi.

Pod týmto názvom uverejnil prof. Dr. Jozef Majka v poľskom katolíckom mesačníku "Chrescijanin w swiecie" /103/1982/ štúdiu o úlohe katolíckej cirkvi v poľských dejinách, čo podmieňuje úlohu tejto cirkvi aj v súčasnosti. Na podklade historických faktov tu rozoberá známu skutočnosť, že cirkev v Poľsku sa ako celok pkraticky vždy identifikovala s tými, ktorí dávali prednosť svedomiu pred oportunizmom, toleranciu pred násilím, slobodu pred despotizmom. Iste, vývoj nebol tak celkom jednoznačný, postoje jednotlivcov sa od seba niekedy značne líšili, ale tvrdenie, že cirkev v Poľsku skutočne reprezentovala morálnu opozíciu proti politickej moci, cudzej i domácej, je pravdivé a dá sa faktami ľahko podložiť.

Vyvstáva oprávnená otázka: a čo cirkev u nás? Každý, kto trochu pozná české dejiny vie, že o katolíckej cirkvi v českých zemiach sa to nedá už tak tvrdiť ako v poľskom prípade. Dôsledkom je rozdielny vzťah Poliakov a Čechov ku katolicizmu. V českých dejinách boli bohužiaľ obdobia, kedy cirkev skôr tolerovala mocenské násilie, ako bola jeho odporcom, hoci jej teologicko-biblický základ hovoril jasne v prospech toho druhého. Stačí len spomenúť sterozákonných prorokov, ktorí kárali v mene Hospodínovom hriechy mocných, novozákonného Jána Krstiteľa, z ktorého úst počujeme na adresu kráľa ono známe "non licet tibi", a nakoniec samotného Ježiša Krista a Jeho "beda" zákonníkom a farizejom, ktorí chceli svoju mocenskú pozíciu využiť pre vlastné ciele a nie pre dobro ľudu. V týchto stopách kráčajú neskôr svätý biskupovia.

Ambroz v Miláne odmieta pustiť cisára Theodosia do chrámu, pokiaľ pokánim neodčiní nespravodlivé krvipreliatie, ktorého sa dopustil. Carihradský patriarcha sv. Ján Chryzostomos je pre neohrozenú kritiku rozmarnosti dvora poslaný do vyhnanstva. Pápež Gregor VII. umiera v exile, pretože nechcel dovoliť cisárovi Henrichovi IV. uzurpovať si moc nad cirkvou, krakovský biskup sv. Stanislav a canterburský arcibiskup sv. Tomáš Beckett zomierajú z toho istého dôvodu mučeníckou smrťou. Vo výpočte by sa dalo pokračovať. Toto všetko možno zahrnúť pod pojem "morálna opozícia", ktorá sa od politickej líši tým, že nemá žiadnu vedľajšiu motiváciu okrem tej, ktorú reprezentuje.

Kritizuje štátnu moc, vytýka jej hriechy, bez toho, že by túžila zajať jej pozície. Kristus káral v Izraeli politických vodcov národa, keď ho ale dav chcel urobiť vodcom miesto nich, utiekol preč. Tým podáva vysvetlenie, čo je to vlastne morálna opozícia. Ide o akúsi "loajalitu v odmietnutí", keď jednotlivec alebo skupina z etických pohnútok verejne vystupujú proti špatnostiam vládnuceho režimu a jeho nespravodlivým nárokom voči občanom, bez toho, že by volali po jeho zvrhnutí. Účelom je dosiahnuť nápravu mocrých a nie ich odstránenie. Ježiš nechcel od zákoníkov aby sa vzdali moci, ale aby sa obrátili. Ján Krstiteľ nežiadal Herodesa Antipu aby rezignoval, ale aby zanechal cudzoložstvo..., sv. Ambroz nevzýval Theodosia k odstúpeniu, ale k pokániu. Taká je cesta cirkvi, jej poslanie, dané Ježišom Kristom.

Dejiny kresťanstva v českých zemiach sa môžu vo svojich počiatkoch pochváliť reprezentantami Kristovho Evanjelia, ktorí morálnu opozíciu v dnešnom pojatí skutočne predstavovali.

Už cyrilometodské legendy dávajú najavo, že príčinou nezhôd arcibiskupa sv. Metoda a kniežaťa Svätopluka bola Metodova kritika mravných pokleskov Svätoplukovho dvora. Dokonalú morálnu opozíciu v Kristovom duchu reprezentoval v Čechách o sto rokov neskôr sv. Vojtech. Nielen opozíciu proti vládnucim Přemyslovcom, ale priamo proti väčšine národa, keď odsudzoval obchod s otrokmi, hájil právo azylu v chráme, bojoval proti mnohoženstvu a vyžadoval pri súdoch ľudskejšie zaobchádzanie s obžalovanými.

V neskorších storočiach bohužiaľ toto povedomie morálnej opozície v radoch cirkevnej hierarchie začína slabnúť. Nejde len o český fenomén, ale o ideu stredovekej koncepcie "sacrum impérium". o cezaropapizmus a jeho protiklad - papecezarizmus, keď katolícka cirkev prechádzala do čisto politickej roli, usiluje o politickú nadvládu nad svetskými vládnymi a do istej miery ju aj získava. Cirkevní hodnostári zaujímajú pozíciu "mocných tohto sveta" a spôsobom vlády sa často nelíšia od iných svetkých vládcov. Opakuje sa história starozákonného Izraela, keď sa veľkňazi rovnako spreneverili pôvodnému poslaniu a splynuli s nositeľmi moci, miesto aby ich z mravného hľadiska korigovali. Vtedy však zasahuje Boh iným spôsobom v prospech svojich zámerov. Budí prorokov - a to celkom mimo veľkňazskú triedu. Budí ich aj vo vrcholnom stredoveku, čo vyvoláva v cirkvi rozdelenie: proti sebe stojí zložka hierarchická a prorocká, pričom tá druhá v niektorých prípadoch zachádza až za hranicu jednoty mystického tela Kristovho, ktorým cirkev je.

Toto tragické rozdelenie sa stalo Čechom osudným na dlhé storočia. Zatiaľčo u Poliek obidve zložky do značnej miery splývajú ako dokazuje aj vystúpenie Pavla Włodkowica na kostnickom sneme vo veci obrany slobody svedomia slovanských národov proti rádu nemeckých rytierov, pričom Włodkowic ako rektor krakovskej univerzity patrila rovnakou mierou k prorockej i hierarchickej zložke, český Ján Hus sa s hierarchiou rozišiel a bola to práve hierarchia, ktorá ho exkomunikáciou na kostnickom sneme vydala svetskej moci k upáleniu.

Ján Hus sa stal pre Čechov symbolom morálnej opozície proti násiliu mocných. Tej opozície, ktorá už nie je identická s cirkevnou hierarchiou, ako za dob sv. Vojtecha, ale ktorá ztotožňuje nositeľov cirkevnej autority s "mocnými tohto sveta". Tohto trendu sa český národ nezbavil ani za husitských vojen a ani po nich, keď drvivá väčšina obyvateľstva odpadla od katolíckej cirkvi. Ani hierarchia husitskej cirkvi sa nedokázala identifikovať s požiadavkami morálnej opozície, o čom svedčí nespokojnosť prorockých duchov s ňou. Práve oná nespokojnosť to bola, ktorá inšpirovala vznik Jednoty českých bratov.

Tu ku podivu dochádza k tomu istému javu ako v Poľsku. Ak v 16. storočí sa Poľsko stáva "azylom heretikov" v dôsledku spoločenského pohybu, ktorý na kostnickom sneme zahájil P. Włodkowic a ktorý nebol namierený proti katolíckej hierarchii - táto na ňom di istej miery i participovala, potom o českých zemiach platí zhruba to isté, ale práve v opačnom smere: v dôsledku morálnej opozície proti svetskej moci, ale aj proti cirkevnej hierarchii, ktorá sa na rozdiel od poľskej odmieta vo svojej väčšine s morálnou opozíciou identifikovať. Delíca čiara pritom neprechádza medzi hierarchiou katolíckou a nekatolíckou. Za vlády Juraja z Poděbrad práve arcibiskup

husitskej cirkvi Ján Rokycana vyvoláva kruté prenasledovanie českých bratov, ešte skôr za husitských vojen táborské duchovenstvo dávalo podnet k upaľovaniu zbytkov katolíkov, ktorý v Čechách zostal. V 20-tych rokoch 16. stor. je to opäť kališnícka hierarchia, ktorá sa dožaduje perzekúcie Lutherovho učenia na českej pôde. Myšlienky slobody a náboženskej znášanlivosti vychádzajú podobne ako v Poľsku od šľachty. Tieto ideály však na rozdiel od Poľska boli realizované mimo cirkevnú hierarchiu katolíckej a kališníckej cirkvi. Takzvaný "Uklad warszawski" z r.1573, ktorý zaisťoval plnú náboženskú slobodu, podpísali do r.1618 nakoniec všetci poľskí biskupi. Stav pomernej znášanlivosti, aký sa behom 16.storočia vytvoril, bol tak dielom šľachty, do určitej miery tiež meštianstva, pri úplnom pomnutí duchovenstva. Tu je treba hľadať aj počiatky ne skoršieho laicizmu a antiklerikalizmu, ktorý je s českým národom hlboko zrastený. V podvedomí českej mentality tkvie presvedčenie, že všetko, čo je dobré a ušľachtilé, sa realizuje bez duchovenstva.

Toto presvedčenie sa po tragickej bitke na Bielej hore v r.1620 vrylo do srdca národa ešte hlbšie. Habsburgovcami prevádzaná násilná rekatolizácia bola plne podporovaná katolíckou hierarchiou, ktorá navyše pozostávala väčšinou z cudzincov. V tej istej dobe, keď sa u susedných Poľakov za švédskych vojen katolicizmus identifikuje s obranou národnej svojbytnosti, u Čechov sa stáva nástrojom cudzej štátnej moci k ich ujarmeniu. Situáciu komplikuje ešte na konci 18. storočia Jozefínsky absolutizmus, ktorý síce otvára svojím tolerančným patentom cestu k náboženskej slobode, zato však intenzívnou germanizáciou siaha na samostatné existenčné korene českého národa a katolícku cirkev uvádza do totálnej závislosti na vládnucom režime. Predstavitelia hierarchie sú od tej chvíle predĺženou rukou panovníkovej vôle alebo sú aspoň za takých považovaní.

Na pôde katolicizmu sa však už od 17.storočia vytvárajú obranné reflexie v duchu českého vlastenectva. Vlastenecké duchovenstvo hrá dôležitú úlohu v českom národnom obrodení, ktoré často splýva s obranou katolicizmu proti osvietenským tendenciám, ktorým bol poplatný jozefínsky absolutizmus. V katolíckej cirkvi sa tak vytvára opäť morálna opozícia, ktorá ale znovu nemá oporu v ponemeľnej hierarchii, ba veľmi často sa s ňou dostáva do konfliktu.

Mechanizmus protikladu hierarchickej a prorockej zložky v cirkvi začína znovu fungovať. Pretože hierarchická zložka bola svetu vždy viditeľnejšia a hlavne reprezentatívnejšia, svet mal vždy tendenciu stotožňovať cirkev práve s ňou. Z toho dôvodu vlasteneckí duchovní a laici, ktorí tvorili protihabsburskú morálnu opozíciu, nemali sa možnosť presadiť a prevziať duchovné vedenie národa. Boli v tom porazení českými antiklerikálnymi liberálmi, ktorí využili protinárodný postoj prohabsbursky orientovanej hierarchie. V porovnaní s Poľskom sa jedná znovu o úplne odlišnú situáciu, hoc i tam bolo nositeľom národného prebudenia knazstvo. Hierarchia bola poľská a vo svojej väčšine vlastenecky zmýšľajúca. Keď počas Kosciuskovho povstania došlo ku kolaborácii niektorých jej členov s cárskym režimom títo boli od ľudu izolovaní a nútení abdikovať. Toto momentum prakticky už natrvalo zabránilo reprezentantom poľskej hierarchie zpreneveriť sa svojmu evanjeliiovému poslaniu: byť morálnou opozíciou svedomia proti násiliu.

V českých zemiach až rozpad habsburskej monarchie a vznik samostatnej republiky dal príchod k postupnému splývaniu hierarchickej a prorockej zložky. Hierarchické funkcie obsadili českí, vlastenecky zmýšľajúci duchovní. Medzi takých treba počítať najmä olomouckého arcibiskupa Stojana, pražského svetiacneho biskupa Podlahu atď. Obdobie prvej republiky bolo však príliš krátke. Prežívali ešte josefínske mechanizmy z rakúsko-uhorskej éry, ktoré boli príčinou omylov, ktorých dôsledky pocítujeme dodnes. K nim patrí na prvom mieste odpor kléru proti navrhovanej odluke cirkvi od štátu, ktorý v parlamente navrhovavla ľudová strana. Odluka nakoniec nebola prevedená a ako sa ukázalo povojnové obdobie - len na škodu veci. Duchovenstvo si za niekoľko generácií fakticky odvyklo žiť slobodne a nezávisle na štátnej moci, hoc by sa táto nezávislosť mala prejavovať len vo finančnej sfére, čo znamenalo vážny handicap voči poslaniu byť morálnou opozíciou.

A bolo toho treba aj v demokratickej prvej republike, zvlášť za veľkej krízy v 30-tych rokoch, keď sa vyhrotili sociálne rozpory. Katolícka cirkev sa ako celok obmedzila na tradičnú charitu, angažované nasadenie na strane chudobných jej chýbalo, až na výnimky ako pražský arcibiskup František Kordač alebo katolícky žurnalista Alfréd Fuchs. Celkom inak vyzeral stav v Poľsku, kde viac ako sto rokov nielen národnostného, ale aj náboženského útlaku zo strany pravoslávneho Ruska a protestantského Pruska umožnil poľským kňazom nepocítovať navrhovanú odluku štátu a cirkvi v slobodnej Poľskej republike ako újmu. Pocit nezávislosti a slobody potom mobilizoval vysoký a nižší klérus do postavenia morálnej opozície voči Piłsudského režimu: išlo hlavne o obranu politických väzňov, zastávanie sa národnostných menšín a pod. Taktiež v sociálnej otázke bol postoj poľskej cirkvi omnoho konsekventnejší ako postoj českej cirkvi. Kardinál primas August Hlond ostro napádal sebeckto bohatých, rovnako ako čnostochovský biskup Kupina a ďalší. Poľský episkopát sa neuspokojil len s organizovaním charitatívnej pomoci, ale zriadil vo Varšave špeciálne centrum, ktoré pomáhalo nezamestnaným nájsť prácu. Snáď práve toto je dôvodom, prečo v Poľsku robotnícka trieda úprimne lpie k cirkvi, zatiaľ čo inde na európskom kontinente katolicizmus robotníkov takmer stratil.

Čo znamenala katolícka cirkev pre udržovanie ducha odporu poľského za nacistickej okupácie, je všeobecne známe.

Hierarchické funkcie boli po vojne obsadené ľuďmi, ktorí mali všetky predpoklady sklíbiť svoje poslanie pastierskej autority s prorockým duchom a odstrániť tak ten vekový a bolestný rozpor českého katolicizmu. Traja z nich boli väzni hitlerovských koncentračných táborov: pražský arcibiskup Jozef Beran, litoměřický biskup Štefan Trochta a olomoucký biskup Stanislav Zela. Nádeje sa rysovali veľké a celkove možno povedať, že biskupi ich nesklamali. S nástupom komunistickej éry sa skutočne morálnou opozíciou národa stali. Svoju rolu tu iste zohralo negatívne stanovisko cirkvi, zvlášť Vatikánu, ku komunizmu. Toto stanovisko bolo pred vojnou prezentované v encyklike Pia XI. "Divini redemptoris", ale aj tak nemožno biskupom uprieť statočnosť a zásadovosť pri obrane nielen práv cirkvi, ale vôbec náboženskej slobody resp. všeobecne ľudských práv. Bývalý komunistický historik Karel Kaplan uvádza, že režim si veľmi dobre uvedomoval a tiež sa toho obával, že biskupi sa "pre veľkú časť obyvateľ-

stva stali symbolom opozície a odporu voči režimu". Episkopát pritom nechcel v žiadnom prípade komunistickej moci škodiť a byť reprezentantom politickej opozície. Arcibiskup Beran dal v júni 1948 tento postoj najavo gestom, ktoré v danej situácii režimu pomohlo získať na svoju stranu veriace masy: požehnaním novozvolenému prezidentovi Klemetovi Gottwaldovi vo svätovítskej katedrále. To všetko sa dialo už v dobe, kedy mal komunistický režim situáciu pevne v rukách a dopúšťal sa celej rady násilností voči cirkvi.

Ako prvé vôbec išlo o cirkevný majetok. Tu však biskupi ukázali, že na tejto veci nelpia a nechcú kvôli nej vzťahy medzi štátom a cirkvou kaliť. Zmienенý historik Kaplan uvádza niekoľko vyhlásení biskupov, že materiálne záležitosti sú pre nich a noboženskú činnosť cirkvi až na poslednom mieste. V tejto záležitosti postupoval náš episkopát zhodne s episkopátom poľským, ktorý takto isto prijal konfiškáciu cirkevných majetkov bez rozhorčenia.

Komunistický režim behom niekoľkých jednaní od februára 1948 do marca 1949 s československým episkopátom požadoval podpísanie sľubu vernosti, ktorý však mal byť chápaný ako politická **proklamácia loajality a podpory**. Dodnes i mnohí katolíci vytýkajú biskupom údajnú tvrdohlavosť a zaujatosť, keď podpis odmietli. Lenže skutočnosť bola taká, ako to výslovne uvádza Kaplan, že zástupcovia novej moci si dohodu nepriali a zámerne kládli pred episkopát požiadavky, ktoré on splniť nemohol.

Na prvom mieste bol postulát politickej podpory. Biskupovia ho nemohli akceptovať najmenej z troch dôvodov :

- 1/ jednalo sa o rímskokatolíckych biskupov, hierarchickou poslušnosťou spojených s rímskym biskupom. Svätá Stolica niekoľkokrát komunizmus odsúdila. Československí biskupi teda nemohli udeliť pražskému komunistickému režimu plnú podporu, bez toho, že by sa nedopustili zrady na svojom poslaní ;
- 2/ politická podpora v tak absolútnom merítku nebola od episkopátu vyžadovaná ani za prvej republiky, ba dokonca, ani za protektorátu. Pri dojednávani Modu vivendi v r. 1928 postupovala pražská vláda inak ako komunistická moc. Minister zahraničia a neskorší prezident Eduard Beneš o tom píše vo svojich "Pamätiach" v pasáži, kde popisuje svoje jednanie s kardinálom - štátnym sekretárom Gasparim vo Vatikáne. Najväčším problémom a sporným bodom boli vtedy Husove oslavy, spojené často s agresivitou proti katolíkom. Beneš Gasparimu vtedy povedal : "Nehodláme sa Husových osláv vzdať. Súčasne je nám ale jasné, že vy ich nemôžete nikdy uznať a takticizovať to od vás nežiadame. Kompromis vyznel v tom zmysle, že Vatikán a cirkev uznávajú Husove oslavy čiste ako národnú slávnosť, vláda zas poskytla záruku, že tieto oslavy nebudú využívané k bojovnému antiklerikalizmu. To bol dôstojný kompromis dvoch rovnocenných partnerov, kedy jeden uznáva nezávislosť druhého a cíti sa povinný ju rešpektovať. Komunistický vládca toto u cirkvi rešpektovať nechceli. Žiadali od nej, aby sa zriekla sama seba a dala sa novému zriadeniu bezvýhradne do služieb.
- 3/ Biskupovia nemohli mať k novému zriadeniu dôveru, pretože jeho administratívne protináboženské opatrenia boli v príkrom rozpore s prejavmi štátnych predstaviteľov o rešpektovaní slobody náboženstva. Bezprostredne po februári boli zlikvidované

všetky katolícke spolky, v priebehu roku 1948 celá katolícka tlač. V rámci programu jednotnej školy zrušili úrady katolícke školy. V r. 1949 režim svojvoľne zasiahol do práv biskupov, keď zorganizoval tzv. Katolícku akciu, ktorá ale čoskoro ztroskotala. Vrcholom bolo v októbri 1949 vyhlásenie nových cirkevných zákonov, ktoré prakticky znemožnili cirkvi čokoľvek podnikat bez súhlasu ateistickej štátnej moci.

Z uvedeného vyplýva, že biskupovia chceli dohodu a nemali najmenší záujem byť politickými protivníkmi režimu. Predstavovali si dohodu ako rovný s rovným, kde štátna moc bude plne rešpektovať náboženské potreby cirkvi a nebude ju chcieť v tomto obmedzovať. Vychádzali pritom z tých princípov, na akých bola postavená dohoda štátu a cirkvi za predmníchovskej republiky. Lenže po februára rova mocenská garnitúra tieto princípi odmietla. Od prvopočiatku totiž sledovala jasný cieľ : mocensky si cirkev podmaniť, aby jej slúžila a zároveň ju ateistickým útlakom zničiť. Za tejto situácie nebolo možné sa dohodnúť.

V Poľsku naproti tomu nepostupovala vláda tak jednoznačne. V prvých rokoch komunistickej moci, v období 1947 - 51 sa režim vyhýbal otvorenej konfrontácii s cirkvou. Nerušil katolícke školy, ani náboženskú tlač a nekládol episkopátu neprijateľné požiadavky. To umožnilo v r. 1951 uzavrieť medzi cirkvou a štátom tzv. Porozumenie, prvú dohodu tohto druhu v komunistickom svete vôbec. Poľská vláda takto však nepostupovala preto, že by sledovala iné ciele ako československá. Vzápätí po podpísaní dohody ukázala, že ju chápe len ako taktický manéver. Roky 1951 - 56 sa zapísali do poľských dejín ako roky prenasledovania cirkvi. V r. 1953 prehlasuje kardinál Wysziński na Božie telo, že "nie je dovolené cisárovi sadieť si na oltár". Zároveň nasleduje celý rad protestov proti bezdôvodnému zatýkaniu a väzneniu kňazov, rušeniu cirkevných škôl, tlače a pod. Primas Wysziński je v r. 1953 zatknutý a mnoho ďalších biskupov je odstránených zo svojich diecéz. V r. 1956 prichádza ale tzv. "Poľský október", ktorý okrem politického uvoľnenia znamená tiež nápravu krívd spáchaných v náboženskej oblasti. Gomulkoval režim ale čoskoro opúšťa cestu liberalizácie a vracia sa k starým totalitným metódam. Vtedy sa cirkev stáva jedinou inštitúciou, ktorá hovorí umlčaným hlasom prenasledovaných a ukrivdených, čo pokračuje aj za nasledujúcej Gierkovej vlády. Poľský episkopát tak kontinuuje tradíciu morálnej opozície svojej cirkvi v poľských dejinách.

Takéto postoje nemohli prirodzene nevyvolať konflikty s režimom, k najostrejšiemu došlo v r. 1966 pri príležitosti osláv milénia kresťanstva na poľskej pôde. Nikdy však už komunistická moc nesiahla k otvorenému prenasledovaniu a nesiahla k nemu ani za dnešného výnimočného stavu, hoci episkopát sa netají odlišnými názormi od štátnej moci na riešenie vnútornej situácie a odvážne žiada zrušenie výnimočného stavu a prepustenie internovaných.

Zostáva otázka, prečo cirkev u nás vychádza z podobného zápasu porazená ?

Po internovaní biskupov prichádza na radu v marci 1950 likvidácia kláštorov, veľké procesy s duchovnými, perzekúcia veriacich, detí v školách a diskriminácia nábožensky založených občanov vo verejnom živote. Tento stav síce na krátky čas v rokoch 1968-69 prestal, ale v 70 tých rokoch vypukol v novej kvalite.

V čom je príčina rozdielu proti Poľsku. Vo väčšej religiozite a jednotliatosti Poliakov ? Čiastočne ano. Toto však nie je jediný dôvod. Omnoho závažnejšia je skutočnosť, že v českých zemiach a na Slovensku sa podarilo nájsť dostatočný počet kňazov, ktorí boli ochotní, dať sa režimu do služieb v takej miere, ako si to on želal. V r. 1949 vzniká tzv. Mierový výbor katolíckeho duchovenstva, ktorý v 70-tich rokoch kontinuuje svoju činnosť pod novým názvom : Združenie katolíckych duchovných "Pacem in terris". Jednota kléru bola takto narušená, čo režim obratne využil. V Poľsku sa adekvátne percento takých duchovných nepodarilo nájsť. Prečo ?

Odpoveď poskytuje vyššie načrtnutý historický vývoj v oboch zemiach. V Poľsku sa katolícka cirkev nikdy nestala, aspoň nie plne, vrchnostenskou cirkvou. To jej umožnilo vo väčšej miere akceptovať evanjeliový požiadavok, byť morálnou opozíciou v národe. V českých zemiach boli kňazi štátnymi úradníkmi prakticky až do r. 1918 a zbytky tejto situácie prežívali i potom. Nový status quo, ktorý sa hrozil vytvoriť v dôsledku konfliktu episkopátu s vládou po r. 1948 znamenal pre značnú časť kléru úplne neznámu podobu, akú nikdy doposiaľ nezažili. Stratili uznanie štátom plateného úradníka, žili bez istoty doživotného materiálneho zabezpečenia, vyvíjať samostatnú pastoračnú iniciatívu bez štátnej podpory, to jednoducho bolo pre mnohých kňazov nepredstavitelné. Omnoho ľahšie sa javilo splniť požiadavky režimu a slúžiť mu tak, ako za monarchie. Nevadilo, že nový režim bol ateistický a netajil sa úmyslom vyhladiť náboženstvo. Hlavné, že ponechal duchovným povedomie a vážnosť úradu, spojeného s existenčnou istotou. Podriaďiť sa požiadavkám vlády znamenalo pre mnohých menšie zlo ako pristúpiť na postoj episkopátu. Biskupi dokázali spojiť svoje hierarchické poslanie s prorockým a vrátiť sa tak k dobe sv. Vojtecha. Klérus bohužiaľ k tomu ešte nedospel.

Po odstránení biskupov presadil režim proti vôli Vatikánu do čela katolíckej cirkvi duchovných, ktorí boli povolání jeho zámerom. Vytvára sa tak nová hierarchia, ktorá kráča v stopách cirkevných hodnostárov habsburskej éry. Ako za dôb národného obrodenia, dostáva sa aj ona do konfliktu s tými kňazmi a veriacimi, ktorí chcú brať Kristovo evanjelium vážne a uvedomujú si poslanie Cirkvi ako morálnej opozície.

Ich počet a vplyv našťastie v našej cirkvi rastie a preniká až k najvyššej hierarchii. Stále viac je očividné, že keď cirkev prestáva byť morálnou opozíciou, keď stráca schopnosť budiť ľudské svedomie na obranu slabých a prenasledovaných, je ľuďmi odmietaná ako inštitúcia ktorá nemá dnes človeku a svetu čo povedať.

Poľský príklad ukazuje, že tomu tak nemusí byť.

CIRKEV V ALBÁNSKU

Albánsko sa vyhlásilo sa prvý ateistický štát na svete. Je jedinou krajinou, v ktorej biskupi a knazi môžu účinkovať výlučne v tajnosti. Ako k tomu všetkému prišlo a aspoň z náznakov, aká je situácia v tejto krajine ?

V roku 1945 malo Albánsko asi 1,2 milióna obyvateľov. Z toho bolo 827 000 moslimov, 213 000 ortodoxných kresťanov a 142000 katolíkov. Nová ústava v krajine zaručovala všetkým občanom plnú náboženskú slobodu. Skutočnosť sa však od začiatku začala vyvíjať ináč.

Hneď v r. 1945 prichádza k vypovedaniu z krajiny pápežského legáta Msgr. Leone Nigrisa. Keď tento cestoval v marci 1945 do Ríma, prosil ho prvý tajomník Enver Hodža, aby pozdravil Svätého Otca a vyjadril mu jeho /Enver Hodžov/ obdiv nad pápežovým ľudsko-mierovým dielom.

Nigrisovi sa však už nedostala možnosť, opätovať pozdrav. Hodža mu nedovolil pri jeho spistočnej ceste 25. mája 1945 pristáť v Tirane a najbližším lietadlom ho vypovedal z krajiny.

Hneď v týchto rokoch začína takmer barbarské prenasledovanie biskupov a angažovaných laikov. Z piatich katolíckych biskupov zomrel len arcibiskup zo Skutari, Kaspar Thaci prirodzenou smrťou. Arcibiskup z Durezo, Nikolaus Prennushi bol v roku 1948 odsúdený na 30 rokov nútených prác a v r. 1952 zomrel vo väzení. Biskupi Volai zo Sappa a Gijni z Alessioi boli v r. 1948 po krátkom procese odsúdení na smrť a zastrelení. Po roku 1948 bolo počuť len o biskupovi z Pulhi, Msgr. Bernadin Shlakuovo. Tento bol vypovedaný do jednej horskej dediny v najsevernejšej časti krajiny, kde v roku 1956 zomrel. O vývoji v tomto čase existujú len nepresné údaje a vágne domienky.

Všetky cirkevné spoločnosti boli rozpustené. Rehoľníci boli dekrétom vlády pozbavení povinnosti celibátu - je to zatiaľ jedinečný prípad v dejinách Cirkvi.

26. júna 1947 bola založená "Národná Cirkev". Jej generálne zhromaždenie prijalo od Ríma a premenu katolíckej Cirkvi v krajine na Národnú Cirkev. Jej štatút obsahoval nasledovných 5 bodov :

- 1/ Albánska katolícka Cirkev má národný charakter. Je právne uznanou organizáciou a nemá žiadne organizačné, hospodárske a politické spojenie s pápežom.
- 2/ Okrem náboženského presvedčenia musí katolícka duchovnosť rozvíjať vo veriacich lojalitu k Albánskej ľudovej vláde a k vlasti.
- 3/ Katolícka Cirkev sa musí podriaďovať zákonom božím, zákonom republiky a kanonickému právu, pokiaľ toto posledné nenarušuje zákony republiky, verejný poriadok a dobré mravy.
- 4/ Výchova duchovných môže byť prevádzaná len v seminároch, ktoré sú vybudované a riadené na báze albánskej katolíckej Cirkvi.
- 5/ Spojenie so zahraničnými Cirkvami možno udržiavať len oficiálne

cez príslušné miesta Albánskej ľudovej republiky.

20. apríla 1952 bol tajne vysvätený na biskupa Msgr. Ernest Coba. V r. 1957 prijíma tajnú biskupskú vysviacku Msgr. Antonín Fischta. Samozrejme, že kandidáti na kňazstvo sa pripravovali tajne, v súkromí. V r. 1957 vyhlasuje Enver Hodža Albánsko za prvý ateistický štát na svete. Literárne noviny "Nendori" oznamujú, že v rámci študentskej iniciatívy prišlo k demolovaniu a uzatvoreniu všetkých náboženských budov - medzitým 268 kostolov katolíckej menšiny.

Od tej chvíle o osude Národnej Cirkvi takisto nič nepočuť.

V r. 1973 bol odsúdený na smrť a popravený 70 - ročný katolícky kňaz Štefan Kurti, pretože pokrstil dieťa jednej spoluväzenkyne. Bol obvinený z rozvracania republiky.

V r. 1980 prichádza ďalšia otrasná správa. 68 - ročný biskup Msgr. Ernest Coba sa odvážil slúžiť sv. omšu so spoluväzňami.

Dozorcovia, ktorí to zbadali ho na mieste zabili.

Do dnešného dňa sa nevie čo je s biskupom Fischtom. Nevie sa takisto nič o kňazoch a rehoľníkoch.

5. októbra 1980 pápež Ján Pavol II hovorí o "heroickej Cirkvi v Albánsku", ktorú venčí svedectvo jej martýrov :biskupov, kňazov, rehoľníkov a jednoduchých veriacich" Zároveň upozorňuje pápež na to, že sú pokusy, označovať týchto mučeníkov a vyznavačov za "politických zločincov". Na tento pápež v prejav prichádza zúrivá odpoveď cez albánske oznamovacie prostriedky.

Napriek všetkým snahám a prostriedkom, ktoré používa "prvý ateistický štát na svete", definitívny "úspech" mu zostáva ešte odopretý. Z novinových článkov tohto prvého ateistického štátu sa dozvedáme, že stále existujú v rôznych spoločenských vrstvách náznaky odporu. Tak možno doslovne čítať v straníckej tlači: "Všetky porady, zhromaždenia a analýzy ukázali, že mnohé náboženské predpisy a rity sú ešte aj dnes, najmä staršími ľuďmi, prenášané na mladú generáciu. Všimnime si len ceremonie ktoré sú prevádzkané na svadbách a pohreboch... V domoch ľudí ešte stále skrývajú ikony a kríže. Ženy týmito náboženskými symbolmi ozdobujú svoje šaty. Ešte stále možno nájsť náboženskú literatúru..." V ďalšom čísle straníckeho časopisu možno čítať: "Mnohé miesta našej vlasti sú uctievané ako sväté miesta. Stávajú sa ešte stále prípady, že vo Vlora a Gjirokaster sa slávia sviatky svätých. V niektorých dedinách okresu Korca sú ľudia, ktorí počas veľkonočných sviatkov nechodia do práce... Stále nachádzame u starších, ale aj u mladých chlapcov a dievčat kríže a polmesiace. Niektorí mladí ľudia si nechávajú vytetovať kríž na dlan alebo na prst, a to na miesto, kde majú nasadený prsten. Keď sú na to pýtaní, odpovedajú, že si to urobili, keď boli ešte deti. Ešte stále zdobia matky svoje dcéry krížmi, súdruhovia to vidia, ale často sa k tomu stavajú ľahostajne, tvrdiac, že je to maličkosť a bezvýznamnosť..."

Albánsko je už takmer 40 rokov izolované od celého sveta. Obraz, ktorý sa tu dal vytvoriť, je na základe správ, ktoré sú podložené. Mnohé správy prichádzajú náhodne, ale všetko hovorí o tom, že v tejto krajine vládne teror, akému ťažko hľadať podobnosť.

DLHÝ ZÁPAS OSKÁRA FORMÁNKA

Chvilkami za veľkej pozornosti doma aj v zahraničí, chvíľami v polozobudnutí, už štyri roky prebieha striedavo v Prešove a v Košiciach proces proti P.Oskárovi Formánkovi, SJ a Márii Kožárovej. Pre marenie dozoru nad cirkvami. Je to najdlhší proces tohoto druhu v Československu.

Ráno 16. novembra 1978 zazvonili príslušníci košickej štátnej bezpečnosti odrazu pri piatich dverách v rôznych mestách východného Slovenska: Oskára Formánka a Márie Kožárovej v Prešove, MUDr.Olivera Oravca v Lipanoch a v Prešove, Ignáca Juruša vo Vranove a Štefana Timku v Košiciach. U všetkých previedli domovú prehliadku a brali všetky písomnosti, ktoré našli - knihy, časopisy, listy, adresáre, poznámky, prípadne písacie stroje a magnetofonové pásky. Prehliadku odôvodnili stíhaním neznámeho pachateľa, ktorý v Prešove a na okolí aktivizuje členov "rôznych v minulosti rozpustených rádov a reholí" a vtvára laický apoštolát.

Po domových prehliadkach neznámeho pachateľa ako odhalili v Oskárovi Formánkovi, nar. 1915 a Márii Kožárovej, nar. 1930 a proti obojm začali trestné stíhanie, najskôr len pre marenie dozoru nad cirkvami, neskôr aj pre poburovanie. Z obvinenia vyplýva, že Oskár Formánek a Mária Kožárová v Prešove a na okolí, v tomto volebnom obvode Vasila Biláka, celé desaťročie uskutočňovali rozsiahlu a úspešnú evanjelizáciu. Vyšetrovateľ npor.Štefan Fedor to formuluje tak, že poburovali proti republike rozmnožovaním a rozširovaním rôznej náboženskej literatúry a tézami o "náboženskej neslobode, o likvidácii cirkvi u nás štátom ako o oficiálnej politike v ČSSR" a marili dozor nad cirkvami tým, že - daj sa mi svete - páter Formánek slúžil sv.omšu bez štátneho súhlasu na svojom byte a na byte Márie Kožárovej a Kožárová mu to umožnila, dokonca pozvala na ňu svojich známych.

Tak sa pre oboch začala odyssea, ktorá trvá doteraz. Ale tentoraz udrela kosa na kameň.

Či si Oskár Formánek ako jezuita vybral za vedľajší predmet svojho štúdia trestné právo alebo sa mu jednoducho naučil za roky väzenia a diskriminácie, dosť na tom, že sa v tomto trestnom konaní začal brániť s toľkou odbornosťou, že by sa od neho mohol učiť ne jeden advokát.

Podal si sťažnosť hneď proti domovej prehliadke. Podobne odôvodnil, prečo sa použitý paragraf na neho nevzťahuje, oľvotal sa na Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach a dodal: "Toto právo a túto slobodu majú mať nielen ateisti na šírenie ich ideologie a názorov, ale aj všetci veriaci a inak zmýšľajúci". Nasledovali sťažnosti na Úrad vlády SSR, Generálnu prokuratúru SSR, informácia pre slovenských ordinárov.

Vyšetrovateľ vymenoval znalcov na posúdenie zhabanej náboženskej literatúry Tibora Halečku, Jána Bilasa a Milana Sidora, všetkých z katedry filozofie a vedeckého ateizmu UPJŠ v Prešove,

Oskár Formánek nemietol ich zaujatosť, vyplývajúcu zo samotného faktu, že ako profesionálni ateisti sú zaujatí voči všetkému náboženskému. V sťažnosti píše: "Kto ma obviňuje z činov, ktoré patria k náboženskej slobode, ako z trestných činov, šliape moje

základné ľudské práva, obmedzuje moju náboženskú slobodu ... Dopúšťa sa náboženskej perzekúcie a tým potvrdzuje slová zahraničnej propagandy, že v ČSSR nie je náboženskej slobody a že istým zložkám štátnej správy je ústava, zákony a medzinárodné pakt o ľudských právach len propagačným zhrapom papiera".

Znalci síce aj tak vypracovali posudok veľmi negatívny, ale aspoň im to napísal.

V októbri 1979 prokurátor podal prvú obžalobu. Nespomínajú sa v nej už "rôzne v minulosti rozpustené rády a rehole", pretože medzitým Oskár Formánek dokázal, že rády a rehole neboli zrušené. Inak však obžaloba zostáva na obvinení z poburovania a marenia dozoru nad cirkvami.

Okresný súd v Prešove prvýkrát rozhodoval vo veci v júni 1980. Aj on sa ocitol zoči-voči ofenzívnej obhajobe Oskára Formánka, ku ktorej sa pripojila Mária Kožárová. Záverečná reč Oskára Formánka pred okresným súdom sa zmenila na obžalobu tých, ktorí môžu postaviť pred súd občana za prechovávanie, prípadne rozširovanie náboženskej literatúry a za súkromné vysluhovanie bohoslužieb. Sv. omša je podľa cirkevnej a obsahovej kvalifikácie eucharistická modlitba. Obžalovaný postavil súdu otázku: "Keď sa modlí človek bez štátneho súhlasu, pácha tým trestný čin proti zákonu o hmotnom zabezpečení cirkví? Odpovedzte jasne a jednoznačne: hej alebo nie? Ak hej, tak je v ČSSR naozaj čudná náboženská sloboda! Veriaci človek si musí pýtať od ateistu povolenie, aby sa mohol modliť sám alebo s inými, a smie sa modliť len tie modlitby, ktoré mu ateisti povolia!"

Okresný súd rozhodol kompromisne: Vyslovil vinu u oboch obžalovaných, ale uložil im podmienene tresty, Oskárovi Formánkovi 18 mesiacov podmienene na 4 roky., Márii Kožarovej 1 rok na 3 roky.

Obžalovaní sa odvolali. Odvolanie Oskára Formánka je zhrnutím a zovšeobecnením skúsenosti veriacich so súčasným justičným aparátom a pokračovaním jeho dovtedajšej obrany.

Krajský súd v Košiciach argumenty odvolania čiastočne uznal. V novembri 1980 zrušil rozsudok okresného súdu a vrátil vec prokurátorovi na došetrenie.

Počas vyšetrovania bezpečnosť vypočúvala desiatky ľudí. Vypytovala sa ich na kontakty s obžalovanými, ale aj širšie na ich náboženské zvyklosti, používanú literatúru a pod. Tak samotná bezpečnosť pustila medzi ľudí správy o tomto prípade. Časom sa správy šírili ďalej a ďalej, prípad Formánek - Kožárová sa stával známym a prunikol aj za hranice republiky. Ujali sa ho katolícke kruhy v mnohých krajinách, z ktorých začali prúdiť protestné ohlasy proti pokračovaniu procesu.

Kuriózne, bezpečnosť začala podozrievať Oskára Formánka, že posielal správy o sebe do zahraničia. Na ŠtB v Košiciach bola prísne dôverná porada, ako "nachytať" Formánka pri čine. Po jednom zo súdnych pojednávaní v Prešove, keď opustil súdnu budovu, príslušníci bezpečnosti ho zadržali a podrobili osobnej prehliadke. Našli u neho magnetofón s páskami, ale keď pásky prehrali, boli prázdne.

Toto trestné konanie má ešte ďalšiu kuriozitu, omnoho smutnejšiu. Korunným a vlastne jediným svedkom proti obžalovaným je katolícky kňaz, správca fary v Nováčanoch, okres Košice-vidiek, Anton Lesník, nar. 1950. Lesník jediný tvrdil o Formánkovi, že organizoval laický apoštolát, o Márii Kožarovej, že viazala náboženskú literatúru. O laickom apoštoláte navyše

vypovedal, že je zameraný proti zriadeniu republiky. Vo svojej výpovedi na bezpečnosti Lesník uviedol asi 50 osôb z celého Slovenska, o ktorých tvrdil, že sa aktívne podieľajú na neoficiálnych náboženských aktivitách, prinášajú na východné Slovensko literatúru, správy a pod.

Trestné konanie stále pokračuje. V apríli 1982 podal okresný prokurátor znovu obžalobu pre poburovanie a marenie dozoru nad cirkvou. V júli 1982 Okresný súd v Prešove za predsedníctva prom.práv. Michala Čuchtu vyniesol rozsudok - unal vinu pre marenie dozoru, ale oslobodil oboch obžalovaných z poburovania. Formánkovi uložil podmiennečne rok väzenia, Kožárovej pol roka podmiennečne.

Proti rozsudku sa odvolal Formánek aj prokurátor. Páter Formánek žiada úplne oslobodenie, prokurátor žiada uznať vinu aj pre poburovanie a nepodmiennečný trest. O odvolaniach bude rozhodovať Krajský súd v Košiciach a výsledok je celkom otvorený.

V postoji Oskára Formánka je najväčšou neznámosťou zdravie. Väznenie v päťdesiatych rokoch a celý pohrutý život zanechali na jeho zdraví stopy. Spolieha sa však na Božiu pomoc a dôveruje, že aj v budúcnosti v rozhodujúcej chvíli ho zdravie neopustí. Vo svojom panelovom byte v Prešove obklopený knihami venuje sa štúdiu, modlitbám a na ďalší priebeh svojho procesu pozerá vyrovnane a s odhodlaním.

KARDINÁLI SLOVENSKEHO PÔVODU

/I./

/Spracované podľa štúdie nebohého O. Michala Lacka, S.J./

Mali Slováci zo svojho rodu kardinálov? Pôvodca tejto štúdie, vynikajúci historik, odpovedá na túto otázku pozitívne. Aj Slováci mali kardinálov. Treba však povedať, že výraz "slovenskí kardináli" nemožno brať v plnom jeho dnešnom zmysle. V cirkevných dejinách poznáme štyroch kardinálov, ktorí sa narodili na území dnešného Slovenska, zo slovenského rodu a svojím spôsobom sa hlásili za Slovákov, resp. pri pôsobení vo vtedajšom Uhorsku, pri plnení svojho vysokého úradu nezakrývali svoj pôvod. Dnes predstavíme prvého.

1. ALEXANDER RUDNAY. Narodil sa 4. októbra 1760 vo Svätom Kríži nad Hronom. Ako mladý kňaz bol kaplánom v Častej a v Hronskom Svätom Beňadiku, za istý čas pracoval v arcibiskupskom úrade v Trnave, potom sa stal farárom v Krušovciach a dekanom dekanátu Topolčany. Roku 1805 bol menovaný za ostrihomského kanonika, a roku 1808 za Generálneho Vikára v Ostrihome. Roku 1815 stal sa biskupom Sedmohradským /so sídlom v Alba Julia/ a konečne roku 1819 arcibiskupom Ostrihomským. Sídlom ostrihomských arcibiskupov od roku 1543 bolo v Trnave. Alexander Rudnay roku 1820 dal sa intronizovať v Ostrihome a tým znovu vrátil svoje arcibiskupské sídlo na pôvodné miesto. Skoro po svojom nastolení podujal sa na veľké dielo: znovu vystavovať primaciálnu katedrálu v Ostrihome na rumoch niekdajšej svätostefanskej baziliky. Avšak toto dielo vyžadovalo veľa času, a tak sa nedožil jeho dovŕšenia. Roku 1819 bol povýšený

na hodnosť kardinála Presbytera. Roku 1822 v Bratislave predsedal Cirkevnému krajinnému snemu /synodus nationalis Hungarice/. Roku 1830 v bratislavskom dome sv. Martina korunoval cisára a kráľa Ferdinanda V. Zomrel v Ostrihome 13. septembra 1831.

Slovenské zmýšľanie Kardinála Alexandra Rudbayho do-svedčujú jeho povestné slová. "Slavum sum, etsi in Cathedra Petri forem, Slavus ero - Slovák som, a keby som sa stal aj pápežom, Slovákom ostane". Bol podporovateľom Bernolákovho "Učeného tovaryšstva" a iných slovenských snáh. Z 22 tlačných jednotiek, ktoré Rizner v Slovenskej bibliografii uvádza pod jeho menom, 3 boli uverejnené po slovensky:

1. Památka nawštíwná Pána w padesátom roku obnowená, s kterým Boh sluzzebnika sweho Grofa Berényii Gábora zamilował. W Trnawe 1798.

2. Kázň na sláwne Primicie Mádacz Jozefa ... w Bognanském chráme drzzaná, skrze ... Dne 2.sept.R.P.1804. W Trnawe.

3. Kázne príhodné ai iné, to gest: 82 Reši duchownich od nebohého Arcibiskupa Ostrihomského - w Krusswcách nekdi prednesenich a wlasnú ruku spísanich. W Trnave. Witlačena u Gána Krst. Gelinka 1833. /Vydal Jur Palkovič/.

Z toho vidíme, že Kardinál Rudnay bol si vedomý svojho pôvodu a zaň sa nielenže nehanbil, ale slovenskú vec pozitívne podporoval. Vtedy však národná otázka ešte nebola tak živou. Kiež by sme boli mali Rudnayho neskoršie.

NIĚKTORÉ ŠTATISTICKÉ ÚDAJE O SV.CIRKVI NA SLOVENSKU

K 1.7.1982 bolo na Slovensku 1655 kňazov. Z toho 1371 v pastoračii a 284 mimo pastoračiu a na dôchodku.

Celkový počet farností je približne 1350, z toho je asi 150 neobsadených. Vekový priemer kňazov je t.č. 60 rokov. V r.1990 sa predpokladá že bude 65 r. Najstarší knazi sú v prešovskej diecéze, priemer 63,7 r., najmladší v košickej, pr, je 56 r. O počte neobsadených kaplánskych miest sa od r. 1971 nereferuje.

Pomer medzi počtom novokňazov a kňazskou úmrtnosťou je od r. 1979 nasledovný :

	1979	1980	1981	1982	1983
počet novokňazov	23	19	20	24	/24/
zomrelo /za rok/	47	49	49	/do 1.7. 26/-	

Počet kňazov v jednotlivých diecézach /v pastoračii mimo past., na dôch./ od r. 1979 je nasledovný:

diecéza	I.I.79	I.I.80	I.I. 81	I.I.82	I.7.82
Trnava	460/166	446/162	444/143	442/127	445/122
Nitra	205/35	203/33	195/28	193/23	197/20
B.Bystr.	118/27	116/23	112/20	112/20	113/ 20
Košice	186/58	187/54	186/50	188/47	190/43

Spiš	184/28	183/28	180/26	182/25	185/23
Rožnava	81/2	81/2	80/2	77/3	80/0
Prešov	162/59	162/60	159/56	162/53	163/51

spolu 1396/375 1378/364 1356/327 1356/303 1371/284

/V Čechách a na Moravě je situácia podstatne horšia. K.1.7.82 bol približný počet kňazov 1550. Počet farností je 3080, z toho neobsadených je 1500 !/.

AKTUALITY Z DOMOVA

21. a 22. októbra t.r. bolo druhé výročie hladovky bratislavských bohoslovcov na protest proti ZKD Pit. "Výsledok" všetci poznáme. Jedenásť exemplárne vylúčených bohoslovcov: Bédi, Dobiáš, Chovanec, Kochlan, Kušnir, Majdiš, Maliňak, Matis, Moravčík, Syrný, Turiak. Väčšina z nich žije pod stálym nátlakom ŠTB, ktorá od nich žiada spoluprácu.

Pred dvomi rokmi skupina týchto mladých ľudí verejne odmietla Pit - toto zlo v našej cirkvi. Každé zlo, ktoré je jasne odmietnuté, ukazuje zrozu svoju tvár v celej podobe. Začína byť agresívne, spôsobuje bolesť, ale je to začiatok jeho konca.

Ak dnes ZKD Pit zúri a pomaly sa rúca, tak niekde na začiatku tohto otvoreného pohybu stojí práve hladovka bratislavských bohoslovcov. Im, ale najmä tým jedenástim, ktorí dnes prinášajú pre toto všetko obeť, patrí dnes náš pozdrav a naše modlitby.

A pripomíname im slová Sv. Otca va Veľkú Noc 1982, adresované poľskému národu: "Nezabudnite, že cez Kalváriu prišlo Zmŕtvychvstanie".

- 24. septembra t.r. bola vykonaná druhá domová prehliadka v byte zatknutej Heleny Gondovej. Prehliadka bola vykonaná s odôvodnením, že obžalovaná odmieta vo vyšetrovacej väzbe vypovedať.

Trvala od 13.00 do 23.00 a bolo odobratých 646 položiek. Prehliadku viedol vyšetrovateľ npor. A.Kysucký, svedok za OBNV I. bola JUDr. Wágnerová.

- V súvislosti so zatknutými H. Gondovou a F.Novajovským bolo vypočúvaných do 100 osôb. Väčšina z týchto vypočúvaní trvá 5 - 7 hodín. Každý, kto bol vypočúvaný, mal by sa vo svojom svedomí cítiť zaviazaný informovať o priebehu vypočúvania svoje okolie - a to aj vtedy, keď zo slabosti alebo únavy podpísal, že nebude o vypočúvaní nikoho informovať, resp. keď zbytočne veľa hovoril.

- Niet takmer farského úradu na Slovensku, kde by už nevykonali návštevu príslušníci ŠTB. Prichádzajú slušne porozprávať sa, "aby veci ľahšie išli." Mnohí kňazi bohužiaľ pripúšťajú tento druh pravidelných, resp. nepravidelných návštev. Chceme upozorniť na vážnu stránku tejto veci :

1/ Takéto návštevy vnucujú kňazom istý druh správania. Pociť, že za nejaký čas za mnou príde znovu príslušník ŠTB, ma musí nutne cenzúrovať v mojej činnosti a stykoch.

2/ Väčšinou sa pri týchto návštevách nehovorí o ničom podstatnom. Vždy sa vša niečo povie - o niekom resp. o niečom. Môžem ja predvídať, ako takáto, hoc i malá informácia bude raz sťažovať život niekomu, kto bude napr. zatknutý, unavený a deprimovaný ?

Nemôžeme ináč, ako nazvať prijímanie takýchto návštev, istým druhom spolupráce s Štb.

Ako vzor by mohol slúžiť príklad jedného kňaza, ktorý takémuto návštevníkovi raz povedal : "Toto je miesto, kde si ľudia chodia žiadať o sobáše, kresť a pod. Ak chcete so mnou hovoriť o iných veciach, predvolajte ma úradne na Štb".

- V dňoch 6. - 7. septembra t.r, bola v Charitnom domove v Dolnom Smokovci porada predsedov a tajomníkov krajských výborov ZKD Pit ČSSR. Zo Slovenska sa jej zúčastnili nasledovní kňazi: Belák, Horák, Smuda, Navrátil, Zabák, Lupták, Marinko, Ostrák, Dovala, Šubert, Bitter.

ZKD Pit SSR usporiadalo v dňoch 23. a 24. septembra t.r. v Bratislave seminár pri príležitosti 20. výročia otvorenia II.vat. koncilu. Medzi inými sa ho zúčastnili tieto kňazi: Zárečský, Belák, Horák, Krovina, Dúbravec, Zabák, Bako.

12. októbra sa zišiel v Brne rozšírený federálny výbor ZKD Pit. Zo Slovenska sa ho zúčastnili nasledovní kňazi: Janega, Navrátil, Zabák, Varközi, Dorušák, Medek, Onderko, Belák, Šubert, Dovala Jozan.

19.X.1982 sa zišlo v Banskej Bystrici rozšírené krajské plénum ZKD Pit Stredoslovenského kraja. Pozvaných bolo 100/-200/ - zúčastnilo sa 32- 50 kňazov. Sú to tieto kňazi: Bitter, Kubica, Šamaj, Grman, Guniš, Rosina, Majtán, Janega, /Šuráb sa ospravedlnil/, Loziňák, Hegeduš, Schubert, Dovala, Tonhäuser, Blaško, Hatala, Toplan, Hromada, Šimončík, Ziara, Mráz, Koryťák, Broňák, Hudec, Kula, Zibrín, Maslančík, Sul'a, Koleják, Repaský.

25. 10.1982 sa zišlo v Bratislave rozšírené mestské plénum ZKD Pit. Zúčastnili sa ho tieto kňazi: Krovina, Zárečský, Janega, Zabák, Navrátil, Andoň, Lupták, Sigaty, Varközi, Kubča, Bako, Bagin, Beitl.

/Zoznamy zúčastnených nie sú úplné/.

PROSDA K SVÄTÉMU MAXIMILIÁNOVI KOLBEMU

Svätý Maximilián Kolbem ty si dokázal pokojne a smelo stať zoči-voči násiliu, tyranii, ba i smrti.

Možno, že práve Tvoje orodovania pomáhajú Tvojmu národu vzdorovať podobnému zlu aj dnes.

Prosíme Ťa, pozri sa láskavo aj na náš slovenský národ. Nedaj nám utopiť sa v zbablosti, Vypros nášmu národu smelosť, obrátenie a slobodu. Amen.

/Svätorečenie Maximiliána Kolbeho bolo v októbri 1982/